

Rapportage

DE VROUWELIJKE KIEZER

**Onderzoek onder de Nederlandse bevolking in opdracht
van de Volkskrant**

Februari/maart 2019

COLOFON

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2019/030

Datum

Februari/maart 2019

Opdrachtgever

de Volkskrant

Auteurs

Wietse van Engeland
Peter Kanne

Bestellingen

Exemplaren zijn verkrijgbaar bij de opdrachtgever.

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	5
1.1 Doel van het onderzoek	5
1.2 Onderzoeksverantwoording	5
2. Belangrijkste uitkomsten – de vrouwelijke kiezer	7
3. Wat stemt de vrouw? En waarom?	10
3.1 Stemmen vrouwen globaal gezien op andere politieke partijen dan mannen?	10
3.2 Welke thema's vinden vrouwen het belangrijkste?	12
3.3 Verschillen in stemgedrag tussen vrouwen onderling	14
4. Hoe stemmen vrouwen?.....	18
4.1 Belangrijkste stemmotieven mannen en vrouwen wijken amper af	21
4.2 Vrouwen stemden vaker met hun hart.....	21
4.3 Mannen en vrouwen even trouw aan partij.....	22
5. Vertegenwoordiging van vrouwen	25
5.1 Helft van de Nederlanders bekend met 100 jaar vrouwelijk kiesrecht.....	25
5.2 Helft vrouwen voelt zich onvoldoende vertegenwoordigd in politiek	26
6. De vrouwelijke premier.....	29
6.1 Helft vrouwen vindt het tijd voor een vrouwelijke premier	29
6.2 Schippers, Halsema en Marijnissen meest genoemd als vrouwelijke premier	29

1

HOOFDSTUK

Inleiding

1. Inleiding

1.1 Doel van het onderzoek

Dit jaar augustus is het honderd jaar geleden dat het actieve vrouwenkiesrecht werd ingevoerd. Mede naar aanleiding hiervan besteedt de Volkskrant aandacht aan de vrouwelijke kiezer. Hoe stemt zij? Op welke partijen? Vanwege welke onderwerpen? En doet ze er langer of korter over dan de man om tot een keuze te komen?

In opdracht van de Volkskrant voerde I&O Research in de aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen analyses en nieuw onderzoek uit om deze vragen te beantwoorden.

De volgende vragen worden in dit rapport beantwoord:

- Stemmen vrouwen globaal gezien op andere politieke partijen dan mannen?
- Wat zijn verschillen in stemgedrag tussen vrouwen onderling: per leeftijd, regio, opleiding en inkomen?
- Stemmen vrouwen vaker op een vrouw?
- Zijn vrouwen in hun stemgedrag trouwer aan een partij?
- Zijn vrouwen vaker zwevende kiezer?
- Welke thema's vinden vrouwen het belangrijkste? Welke bepalen hun stem?
- Hoe zou de Tweede Kamer eruit zien als alleen vrouwen mochten stemmen?
- Wie zou de (vrouwelijke) premier zijn als alleen vrouwen mochten stemmen?
- Zijn Nederlanders bekend met het jubileum van het kiesrecht?

1.2 Onderzoeksverantwoording

Het project kent twee verschillende benaderingen:

- 1 Een analyse op bestaande data: kiezersonderzoeken rondom TK2017, GR2018 en eerdere peilingen
- 2 Nieuwe data: enkele vragen lopen mee in een peiling van 22 t/m 25 februari 2019

Steekproef en weging

Aan het onderzoek werkten 1.944 Nederlanders van 18 jaar en ouder mee. Het onderzoek is grotendeels online uitgevoerd in het I&O Research Panel. Een deel ($n = 173$, 9%) van de steekproef is betrokken via PanelClix. Het veldwerk liep van vrijdag 22 tot en met maandag 25 februari 2019.

De onderzoeksresultaten zijn na herweging op sekse, leeftijd, opleidingsniveau, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 representatief voor de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder op deze achtergrondkenmerken.

Bestaande data

Daarnaast is gebruik gemaakt van eerdere metingen, namelijk de nameting van de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 (16.575 Nederlanders werkten mee), de nameting van de Gemeenteraadsverkiezingen van 2018 (13.347 Nederlanders werkten mee) en eerdere peilingen in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). De respondenten hebben geen financiële vergoeding gehad voor hun aanmelding voor het panel. Ook voor deelname aan dit onderzoek kregen respondenten geen vergoeding.

2

HOOFDSTUK

Belangrijkste uitkomsten

2. Belangrijkste uitkomsten – de vrouwelijke kiezer

Vrouwen stemmen linkser

Over het algemeen stemmen vrouwen vaker op linkse partijen dan mannen. De Tweede Kamer zou er dan ook anders uitzien wanneer alleen vrouwen hadden mogen stemmen, al zou de VVD in 2017 nog steeds de grootste partij zijn geworden met 31 zetels. D66, GroenLinks, SP, PvdA, ChristenUnie en de PvdD zouden bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 een stuk groter zijn geworden, samen hadden ze 74 zetels gehaald, in plaats van de 66 zetels die deze linkse of progressieve partijen nu hebben. Met steun van DENK of 50 Plus zou een 'links/progressieve' meerderheid in de Tweede kamer mogelijk zijn, als alleen vrouwen het voor het zeggen hadden.

De coalitie van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie heeft sinds 2017 een meerderheid van 76 zetels in de Tweede Kamer. Bij een Tweede Kamer met alleen vrouwelijke stemmers zou dit kabinet een minderheid van 74 zetels hebben, een Tweede Kamer met alleen mannelijke stemmers zou een kabinet van dezelfde coalitie een meerderheid van 78 zetels opleveren.

Als er nu verkiezingen zouden worden gehouden en alleen vrouwen mochten stemmen, dan zou de coalitie nog minder zetels ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen hebben: 51 zetels. GroenLinks zou dan nu de grootste partij zijn, als het alleen aan de vrouwen lag. Met een beetje goede wil (en veel onderhandelingsgeduld) zou een links/progressieve coalitie van GroenLinks, SP, PvdA, PvdD, D66 en ChristenUnie dan een meerderheid van 77 zetels hebben.

Vrouwen hechten belang aan sociale en duurzame thema's

Waarom stemmen vrouwen vaker op linkse partijen dan mannen? Een belangrijke reden is dat vrouwen andere thema's dan mannen belangrijker vinden: gezondheidszorg, normen en waarden en duurzaamheid vormen de top drie van belangrijkste onderwerpen van vrouwen voor hun partijkeuze. Gelijke kansen voor mannen en vrouwen spelen bij 22 procent van de kiezers een rol bij hun partijkeuze: bij vrouwen beduidend meer (27%) dan bij mannen (18%). Ook dierenrechten vinden vrouwen belangrijker dan mannen.

De Europese Unie, de economie, immigratie en veiligheid zijn voor vrouwen van veel minder belang dan voor mannen. Onderwerpen die voor vrouwen belangrijk zijn, zijn onderwerpen waar linkse partijen zich meer voor inzetten. Omgekeerd zijn de onderwerpen die voor vrouwen minder belangrijk zijn juist de onderwerpen waar rechtse partijen zich meer voor inzetten.

Vrouwen stemmen vaker met hun hart

Vrouwen zeiden in 2017 vaker met hun hart te hebben gestemd dan mannen. Van de vrouwen zegt 39 procent vooral met hun hart te hebben gestemd en 32 procent zowel met het hart als met het verstand. Slechts kwart van de vrouwen stemde alleen of vooral met het verstand. Bij mannen ligt die verhouding grofweg andersom.

Helpt vrouwen voelt zich onvoldoende vertegenwoordigd in politiek

Vrouwen vinden dat ze niet goed vertegenwoordigd zijn: de helft van alle vrouwen (51%) vindt dat vrouwen onvoldoende vertegenwoordigd zijn in de politiek, 34 procent vindt dat vrouwen voldoende vertegenwoordigd zijn. Eveneens de helft (46%) van de vrouwen vindt dat er te veel mannen in de politiek zijn. Overigens vindt ook bijna een derde van de mannen (29%) dat er te veel mannen in de politiek zitten.

Er zijn op dit moment 48 vrouwelijke Tweede Kamerleden, maar volgens de meeste vrouwen zouden er beduidend meer vrouwelijke Tweede Kamerleden mogen zijn: zeven op de tien vinden dat er in de Tweede Kamer (ongeveer) even veel vrouwen als mannen een zetel zouden moeten bezetten.

Tijd voor een vrouwelijke premier; maar wie?

Meer dan de helft van de vrouwen vindt het hoog tijd voor een vrouw als premier. Op de vraag welke politica het meest geschikt zou zijn om premier te worden, komt niet één duidelijke winnaar naar voren. Edith Schippers, Femke Halsema en Lilian Marijnissen doen het het best onder vrouwelijke kiezers, maar ook Sigrid Kaag en Jeanine Hennis-Plasschaert krijgen aardig wat stemmen van vrouwen. De verschillen tussen Schippers, Halsema en Marijnissen zijn niet significant. Slechts het verschil tussen Schippers en Hennis-Plasschaert (onder vrouwen) is significant.

Bij de mannen wordt Edith Schippers het meest geschikt als premier gevonden. In totaal wordt Schippers het meest geschikt als premier gevonden en krijgt ook steun van zowel VVD-kiezers als kiezers van andere partijen.

3

HOOFDSTUK

Wat stemt de vrouw? En waarom?

3. Wat stemt de vrouw? En waarom?

3.1 Stemmen vrouwen globaal gezien op andere politieke partijen dan mannen?

Vrouwen stemmen linkser

Over het algemeen stemmen vrouwen vaker op linkse partijen dan mannen. De Tweede Kamer zou er dan ook anders uitzien wanneer alleen vrouwen mochten stemmen, al zou de VVD nog steeds de grootste partij zijn geworden met 31 zetels (tabel 3.1). D66, GroenLinks, SP, PvdA, ChristenUnie en de PvdD zouden bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 een stuk groter zijn geworden, samen hadden ze 74 zetels gehaald. Met steun van DENK of 50 Plus zou een linkse meerderheid in de Tweede Kamer mogelijk zijn, als alleen de vrouw het voor het zeggen had.

De coalitie heeft nu een meerderheid van 76 zetels in de Tweede Kamer. Bij een Tweede Kamer met alleen vrouwelijke stemmers zou dit kabinet een minderheid van 74 zetels hebben, een Tweede Kamer met alleen mannelijke stemmers zou een kabinet met een meerderheid van 78 zetels opleveren.

Tabel 3.1

Zetelverdeling van de Tweede Kamer naar mannen en vrouwen (Bron: maart 2017, nameting Tweede Kamerverkiezingen door I&O Research. n=16.575)

	Verkiezingsuitslag 2017	Mannen	Vrouwen
VVD	33	35	31
D66	19	18	20
GroenLinks	14	11	17
PVV	20	23	17
CDA	19	21	17
SP	14	13	15
PvdA	9	8	9
PvdD	5	3	7
ChristenUnie	5	4	6
50 Plus	4	5	4
SGP	3	3	3
DENK	3	3	2
FvD	2	3	2
Totaal	150	150	150

Tabel 3.2 Zetelpeiling Tweede Kamerverkiezingen

"Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden, op welke partij zou u dan stemmen?"

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=1.397). Exclusief blanco, weet ik niet en wil ik niet zeggen.

	Verkiezingsuitslag 2017	Peiling 28-februari		
		Allen	Vrouwen	Mannen
GroenLinks	14	20	23	17
VVD	33	23	21	25
FvD	2	16	15	17
SP	14	14	15	13
PVV	20	17	14	20
D66	19	11	12	10
CDA	19	12	10	14
PvdA	9	10	10	9
PvdD	5	7	9	5
ChristenUnie	5	7	8	6
50 Plus	4	6	6	7
SGP	3	4	4	4
DENK	3	3	2	3
Totaal	150		150	150

Bij de gemeenteraadsverkiezingen stemden vrouwen iets minder vaak op een lokale partij dan mannen en stemden vrouwen – net als bij de Tweede Kamerverkiezingen – juist vaker op D66, GroenLinks en de ChristenUnie (tabel 3.3).

Tabel 3.3

2018 nameting - Op welke partij heeft u gestemd bij de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart? (Bron: I&O Research nameting GR 2018. Maart 2018, n=13.347)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
	%	%	%
Een lokale partij	28	30	27
VVD	12	13	11
GroenLinks	9	7	11
CDA	12	12	11
D66	7	6	8
PvdA	7	7	7
SP	5	5	5
ChristenUnie	4	3	5
Een andere partij	6	7	5
SGP	3	3	3
PVV	2	3	1
PvdD	1	1	1
50 Plus	1	1	1
Blanco	1	1	0

3.2 Welke thema's vinden vrouwen het belangrijkste?

Normen en waarden, gezondheidszorg en duurzaamheid belangrijkst voor vrouwen

Waarom stemmen vrouwen vaker op linkse partijen dan mannen? Een belangrijke reden is dat vrouwen meer belang hechten aan linkse onderwerpen voor hun partijkeuze. Gezondheidszorg, normen en waarden en duurzaamheid vormen de top drie van belangrijkste onderwerpen van vrouwen voor hun partijkeuze (tabel 3.4). Gelijke kansen voor mannen en vrouwen spelen bij 22 procent van de kiezers een rol bij hun partijkeuze: bij vrouwen beduidend meer (27%) dan bij mannen (18%).

Tabel 3.4

Welke onderwerpen spelen een belangrijke rol voor uw partijkeuze? Gesorteerd naar verschil tussen mannen en vrouwen (meerdere antwoorden mogelijk) (Bron: peiling februari 28-02-2017, n = 3003 & peiling 25-02-2019, n=1944)

	Totaal 2017	Mannen 2017	Vrouwen 2017	Vershil man-vrouw	Totaal 2019	Mannen 2019	Vrouwen 2019	Vershil man-vrouw
	%	%	%	%	%	%	%	%
Gelijke kansen voor mannen en vrouwen	-	-	-		22	18	27	9
Dierenwelzijn	9	7	11	4	12	8	17	9
Gezondheidszorg	54	49	60	11	40	36	44	8
Duurzaamheid / klimaat / milieu	26	16	36	20	36	33	41	8
Normen en waarden	42	41	43	2	42	39	44	5
Sociale voorzieningen / armoede(bestrijding)	42	37	32	-5	36	34	39	5
Ethische zaken (euthanasie, abortus, homoseksualiteit, etc.)	19	17	22	5	22	20	24	4
Onderwijs	30	33	27	-6	28	26	29	3
Kunst / cultuur	8	7	9	2	8	7	9	2
Werkgelegenheid	33	33	34	1	26	26	26	0
Religieuze zaken	12	12	12	0	11	11	11	0
Leefbaarheid in de wijken	20	21	18	-3	20	21	20	-1
Anders	4	3	4	1	4	4	3	-1
Inkomensbeleid	30	29	31	2	33	34	32	-2
Energie (fossiele brandstoffen, schone energie, ed.)	16	17	15	-2	23	24	22	-2
Inspraak en democratie	18	17	18	1	23	24	22	-2
Woningmarkt / huren	14	14	14	0	18	19	17	-2
Dreiging van terrorisme	20	21	19	-2	17	18	16	-2
Relatie tussen autochtone Nederlanders en migranten	28	30	26	-4	23	25	21	-4
Verkeer en (openbaar) vervoer	10	9	11	2	15	17	13	-4
Veiligheid	34	36	32	-4	29	32	26	-6
Immigratie en asiel	35	37	33	-4	32	35	28	-7
Economie / overheidsfinanciën	29	33	26	-7	30	35	25	-10
Europese Unie	27	34	21	-13	27	33	21	-12

Vergelijking mannen en vrouwen

De Europese Unie, de economie, immigratie en veiligheid zijn voor vrouwen van veel minder belang dan voor mannen en normen en waarden, gezondheidszorg, duurzaamheid en sociale voorzieningen zijn juist belangrijker. Onderwerpen die voor vrouwen belangrijk zijn, zijn onderwerpen waar linkse partijen zich vaak het meest voor inzetten. Omgekeerd zijn de onderwerpen die voor vrouwen minder belangrijk zijn juist de onderwerpen waar rechtse partijen zich meer voor inzetten.

Tabel 3.5

Relatieve belang van onderwerpen voor vrouwen.

Belangrijk	Relatief onbelangrijk
Normen en waarden	Immigratie
Gezondheidszorg	Economie
Duurzaamheid	Veiligheid
Sociale voorzieningen	Europese Unie

3.3 Verschillen in stemgedrag tussen vrouwen onderling

Vrouwen stemmen over het algemeen wat vaker op linkse partijen dan mannen. Maar het stemgedrag van vrouwen varieert ook tussen vrouwen onderling. We hebben daarom gekeken wat de verschillen in het stemgedrag van vrouwen naar leeftijd, regio, opleiding en inkomen zijn.

Stemgedrag naar regio

Verschillen in stemgedrag tussen vrouwen onderling komen in grote mate overeen met verschillen in stemgedrag tussen mannen onderling. Mannen in het zuiden van Nederland stemden bijvoorbeeld ook vaker op de PVV en SP.

Regionale verschillen die we vooral zien bij vrouwen en niet of minder bij mannen:

- vrouwen in het westen van het land stemmen vaker op de VVD dan vrouwen in de rest van Nederland: 23 procent ten opzichte van 19 procent in heel Nederland
- vrouwen in het oosten stemmen relatief vaak op de ChristenUnie en SGP: 11 procent in het oosten versus 6 procent in heel Nederland

Tabel 3.6

Op welke partij heeft u gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen? (Bron: maart 2017, nameting Tweede Kamerverkiezingen door I&O Research. n=16.575)

	Uitslag TK 2017		Vrouwen					Mannen					
	Allen	Totaal	G3	West	Noord	Oost	Zuid	Totaal	G3	West	Noord	Oost	Zuid
VVD	21%	19%	19%	23%	14%	17%	18%	23%	25%	25%	18%	22%	21%
PVV	13%	11%	9%	10%	11%	12%	14%	15%	14%	14%	14%	14%	17%
CDA	12%	11%	10%	10%	12%	12%	10%	14%	9%	12%	12%	16%	16%
D66	12%	13%	16%	14%	9%	12%	13%	11%	12%	13%	13%	11%	10%
SP	9%	10%	8%	8%	14%	10%	13%	8%	6%	6%	11%	8%	10%
GroenLinks	9%	11%	11%	11%	14%	10%	11%	8%	9%	7%	9%	8%	7%
PvdA	6%	6%	7%	5%	9%	6%	5%	6%	5%	5%	8%	5%	6%
CU	3%	4%	2%	4%	5%	7%	1%	3%	2%	3%	4%	4%	1%
PvdD	3%	5%	5%	5%	6%	3%	5%	2%	3%	2%	4%	1%	2%
50 Plus	3%	3%	3%	2%	2%	3%	3%	4%	2%	3%	2%	3%	6%
SGP	2%	2%	2%	3%	1%	4%	1%	2%	2%	2%	1%	3%	1%
FvD	2%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	2%	2%	2%	2%

Stemgedrag naar inkomen

Over het algemeen zien we dezelfde patronen naar inkomen bij mannen en vrouwen. Er zijn een paar verschillen: vrouwen met een bovenmodaal inkomen stemmen vaker op GroenLinks en de PvdA, vrouwen met een beneden modaal inkomen stemmen vaker op de PVV en SP.

Tabel 3.7

Op welke partij heeft u gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen? (Bron: maart 2017, nameting Tweede Kamerverkiezingen door I&O Research. n=16.575)

	Uitslag TK 2017		Vrouwen			Mannen			
	Allen	Totaal	Beneden modaal	Modaal	Boven modaal	Totaal	Beneden modaal	Modaal	Boven modaal
VVD	21%	19%	13%	21%	27%	23%	10%	20%	32%
PVV	13%	11%	16%	13%	5%	15%	21%	17%	9%
CDA	12%	11%	12%	11%	9%	14%	14%	17%	13%
D66	12%	13%	8%	11%	20%	11%	8%	9%	15%
SP	9%	10%	14%	11%	5%	8%	13%	9%	5%
GroenLinks	9%	11%	11%	9%	13%	8%	10%	7%	7%
PvdA	6%	6%	5%	5%	8%	6%	6%	6%	6%
CU	3%	4%	5%	4%	3%	3%	3%	3%	3%
PvdD	3%	5%	6%	4%	4%	2%	2%	2%	2%
50 Plus	3%	3%	4%	3%	1%	4%	5%	3%	2%
SGP	2%	2%	2%	3%	2%	2%	3%	2%	2%
FvD	2%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	3%	2%

Stemgedrag naar leeftijd

- Jongere vrouwen stemmen vaker op D66, GroenLinks en de PvdD dan oudere vrouwen
- Vrouwen (35-49) stemmen relatief vaak op VVD, mannen in die leeftijdsgroep stemmen relatief vaak op PVV, vrouwen van 50 tot 64 jaar stemmen vaker op de SP
- PvdA, CDA en 50 Plus worden vaker door oudere vrouwen gekozen

Tabel 3.8

Op welke partij heeft u gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen? (Bron: maart 2017, nameting Tweede Kamerverkiezingen door I&O Research. n=16.575)

	Uitslag TK 2017		Vrouwen				Mannen				
	Allen	Totaal	18-34	35-49	50-64	65+	Totaal	18-34	35-49	50-64	65+
VVD	21%	19%	13%	23%	20%	19%	23%	25%	25%	22%	21%
PVV	13%	11%	12%	13%	12%	8%	15%	10%	19%	16%	11%
CDA	12%	11%	7%	9%	10%	17%	14%	5%	11%	12%	20%
D66	12%	13%	17%	15%	10%	13%	11%	20%	13%	10%	9%
SP	9%	10%	8%	9%	13%	9%	8%	4%	6%	11%	8%
GroenLinks	9%	11%	18%	9%	11%	9%	8%	13%	7%	7%	7%
PvdA	6%	6%	3%	3%	7%	9%	6%	1%	3%	6%	8%
CU	3%	4%	5%	5%	4%	4%	3%	2%	2%	3%	2%
PvdD	3%	5%	7%	5%	4%	4%	2%	2%	2%	2%	1%
50 Plus	3%	3%	1%	1%	4%	4%	4%	1%	0%	4%	7%
SGP	2%	2%	3%	3%	2%	1%	2%	3%	3%	1%	1%
FvD	2%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	5%	2%	2%	2%

Stemgedrag naar opleiding

Lager opgeleide vrouwen stemmen vaker op PVV, SP, het CDA en 50 Plus dan hoger opgeleide vrouwen. De invloed van opleiding op het stemmen op de PVV is het grootst: 18 procent van de lager opgeleiden vrouwen stemt op de PVV tegenover 3 procent van de hoger opgeleide vrouwen. Andersom stemmen hoger opgeleide vrouwen vaker op GroenLinks en D66 dan lager opgeleide vrouwen.

Deze verschillen naar opleiding zijn ook aanwezig onder mannelijke kiezers, maar bij vrouwelijke kiezers zijn ze duidelijker: het verschil tussen lager en hoger opgeleide vrouwelijke PVV kiezers is bijvoorbeeld een factor 6 (18% / 3%), terwijl het verschil tussen lager en hoger opgeleide mannelijke PVV kiezers een factor 3,6 is.

Tabel 3.9

Op welke partij heeft u gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen? (Bron: maart 2017, nameting Tweede Kamerverkiezingen door I&O Research. n=16.575)

	Uitslag TK 2017		Vrouwen			Mannen			
	Allen	Totaal	Laag	Middel	Hoog	Totaal	Laag	Middel	Hoog
VVD	21%	19%	17%	21%	20%	23%	18%	24%	26%
PVV	13%	11%	18%	13%	3%	15%	25%	16%	7%
CDA	12%	11%	14%	11%	8%	14%	14%	15%	12%
D66	12%	13%	6%	11%	21%	11%	7%	9%	17%
SP	9%	10%	13%	11%	6%	8%	12%	9%	5%
GroenLinks	9%	11%	5%	9%	18%	8%	4%	6%	11%
PvdA	6%	6%	5%	5%	7%	6%	5%	4%	7%
CU	3%	4%	4%	4%	5%	3%	2%	3%	3%
PvdD	3%	5%	3%	4%	6%	2%	1%	2%	3%
50 Plus	3%	3%	4%	3%	1%	4%	5%	4%	2%
SGP	2%	2%	3%	3%	1%	2%	2%	2%	2%
FvD	2%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	3%	2%

4

HOOFDSTUK

Hoe stemmen vrouwen?

4. Hoe stemmen vrouwen?

Zijn vrouwen vaker zwevende kiezer?

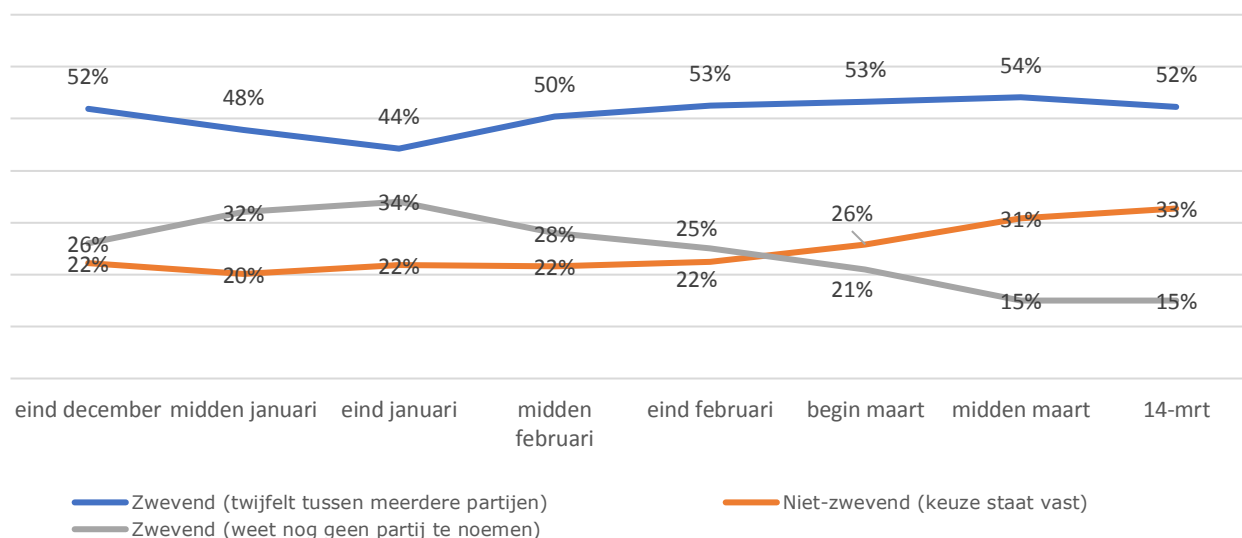
Deze vraag proberen we op twee manieren te beantwoorden. In de eerste plaats op basis van de peilingen voorafgaand aan de verkiezingen.

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 verrichtte I&O Research peilingen op basis waarvan het deel zwevende kiezers onder mannen en vrouwen kon worden bepaald.

We zien dat het deel van de vrouwen dat helemaal geen partij weet te noemen een lange tijd groter is dan het deel van de mannen dat geen partij weet te noemen. Tegelijk zien we ook dat het deel dat al weet wat te gaan stemmen nauwelijks verschilt tussen mannen en vrouwen: het verschil is steeds maximaal een paar procent.

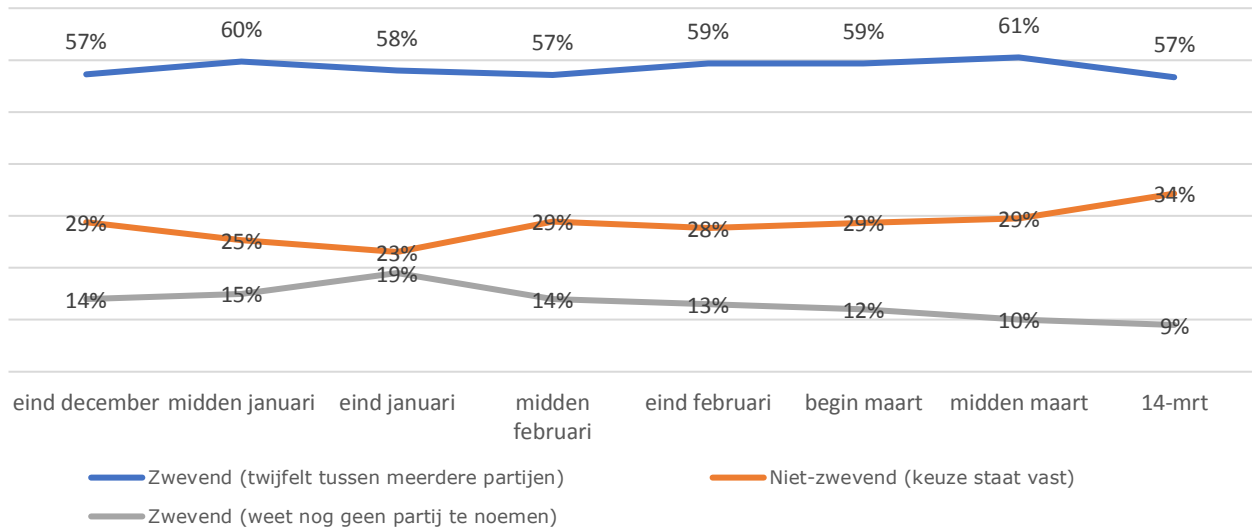
Figuur 4.1

Zwevende kiezers onder vrouwen, peilingen in aanloop van de Tweede Kamerverkiezingen van 2017

Figuur 4.2

Zwevende kiezers onder mannen, peilingen in aanloop van de Tweede Kamerverkiezingen van 2017

Mannen zeggen stemkeuze eerder te bepalen dan vrouwen

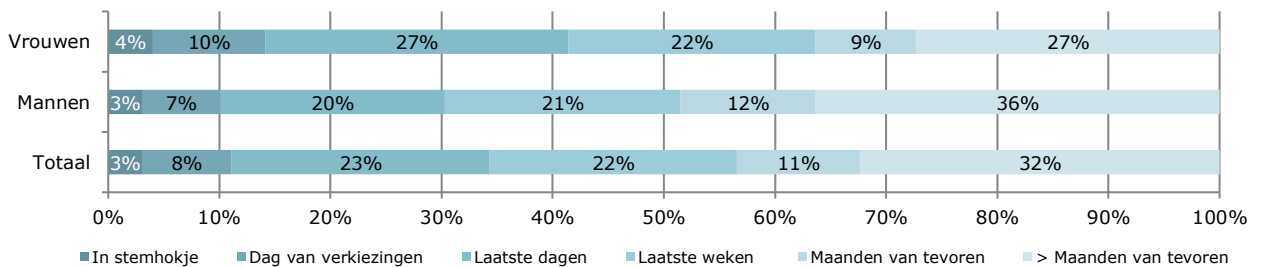
Ook in de nameting is de vraag over het moment van beslissen opgenomen.

Hier zegt 41 procent van de vrouwen de laatste dagen voor de verkiezingen te hebben besloten op welke partij zij ging stemmen. Onder mannen was dit 30 procent.

Van de mannen zegt 36 procent al langer dan een paar maanden van tevoren te hebben besloten op welke partij zij zouden gaan stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 (figuur 4.3). Van de vrouwen wist 27 procent dat toen al. Vrouwen zeggen dus relatief later een beslissing over hun stemkeuze te nemen. Uit deze vraag in de nameting lijkt het alsof de helft van de mannen al maanden van te voren wist wat ze gingen stemmen, tegen een derde van de vrouwen. Uit peilingen voorafgaand blijkt echter dat dat verschil wel meevalt en dat van zowel mannen als vrouwen zo’n twee derde tot het laatste moment twijfelt. Het grootste verschil tussen mannen en vrouwen lijkt te zijn dat vrouwen wat eerlijker voor hun twijfel uitkomen.

Figuur 4.3

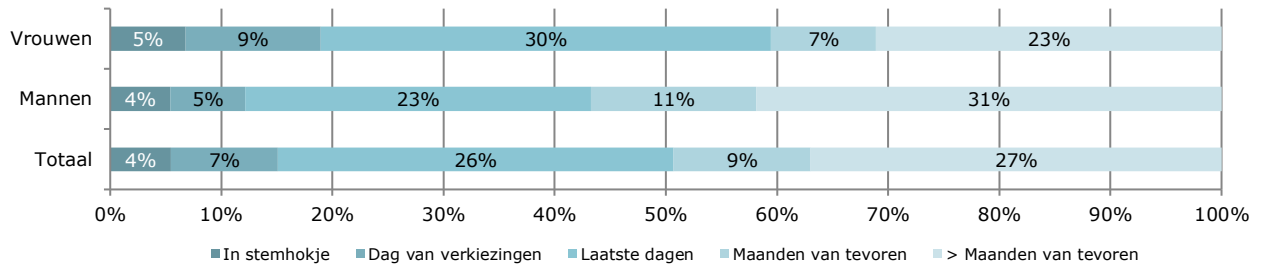
Wanneer hebt u besloten te stemmen op de partij waarop u heeft gestemd? Nameting TK 2017

Ook bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 2018 zien we dit patroon: 44 procent van de vrouwen zegt dat ze de laatste dagen voor de verkiezingen wisten op welke partij ze zouden stemmen, van de mannen zegt 32 procent dit. Ook zegt 31 procent van de mannen al langer dan een paar maanden van tevoren te weten op welke partij zij zouden stemmen (figuur 4.4). Van de vrouwen zegt 23 procent het al lang van tevoren te weten.

Figuur 4.4

Wanneer hebt u besloten te stemmen op de partij waarop u heeft gestemd? (Bron: I&O Research nameting GR 2018. Maart 2018, n=13.347)

4.1 Belangrijkste stemmotieven mannen en vrouwen wijken amper af

Er zijn tussen mannen en vrouwen kleine verschillen in belangrijke stemmotieven. Beide groepen vonden de standpunten ideologie en het zorgen voor een stabiel bestuur voor Nederland de belangrijkste redenen. Een stabiel bestuur was voor mannen (34%) wel belangrijker dan voor vrouwen (27%). Daarnaast wordt de online stemhulp vaker genoemd door vrouwen (15%) dan door mannen (9%) als verklaring waarom op de bewuste partij gestemd is.

Tabel 4.1

Wat waren voor u de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen? (meerdere antwoorden mogelijk) (Bron: maart 2017, nameting Tweede Kamerverkiezingen door I&O Research. n=16.575)

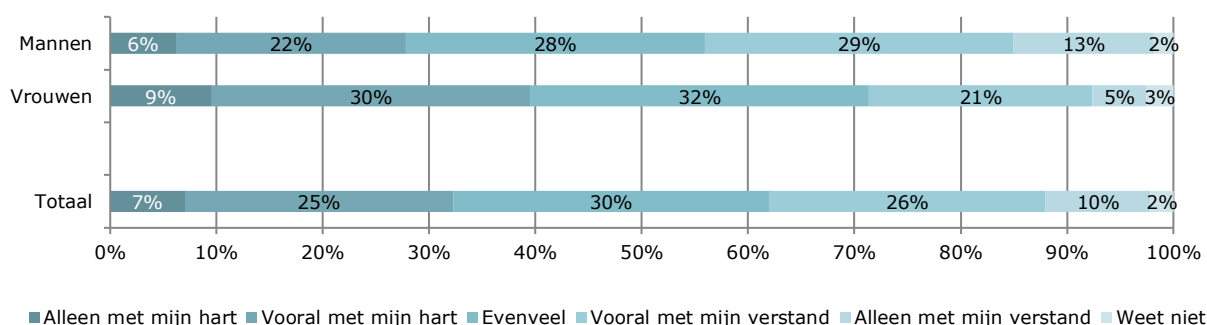
	Totaal	Mannen	Vrouwen
	%	%	%
De standpunten / het partijprogramma van deze partij	61	61	63
De ideologie van deze partij	41	42	40
De lijsttrekker / leider van deze partij	25	25	25
Deze partij komt op voor mensen zoals ik	25	25	24
Deze partij zorgt voor een stabiel bestuur van Nederland	31	34	26
Deze partij komt op voor mijn regio	3	3	2
Een online stemhulp adviseerde mij dit	12	9	15
Uit gewoonte, ik stem (bijna) altijd op deze partij	11	11	11
Deze partij voert goed oppositie tegen regeringspartijen	12	13	11
Ik ben tegen de andere partijen	6	6	5
Dat is strategisch slim (ik houd rekening met een mogelijke regering)	11	11	10
Deze partij voert goed oppositie tegen regeringspartijen	12	4	3
De partij doet het goed in de peilingen	3	3	3
De partij doet het slecht in de peilingen	1	1	1
Anders	10	5	4

4.2 Vrouwen stemden vaker met hun hart

Vrouwen zeggen vaker met hun hart te hebben gestemd dan mannen. Van de vrouwen zegt 39 procent *vooral* met hun hart te hebben gestemd en 32 procent zowel met het hart als met het verstand (figuur 4.5). Van de vrouwen zegt maar een kwart alleen of vooral met hun verstand te hebben gestemd. Bij mannen ligt die verhouding grofweg andersom.

Figuur 4.5

Wat geldt het meest voor u, heeft u vooral met uw hart gestemd of vooral met uw verstand? (Bron: maart 2017, nameting Tweede Kamerverkiezingen door I&O Research. n=16.575)

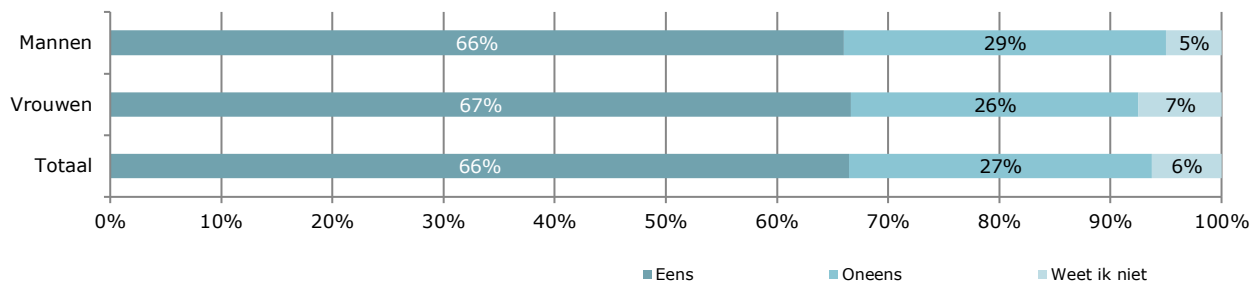

4.3 Mannen en vrouwen even trouw aan partij

In hun stemgedrag zijn vrouwen ongeveer even trouw aan een partij als mannen: 67 procent van de vrouwen en 66 procent van de mannen is het geheel of grotendeels eens me de stelling: 'Ik stem bijna altijd op dezelfde politieke partij'.

Figuur 4.6

Ik stem bijna altijd op dezelfde politieke partij (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

5

HOOFDSTUK

Vertegenwoordiging van vrouwen

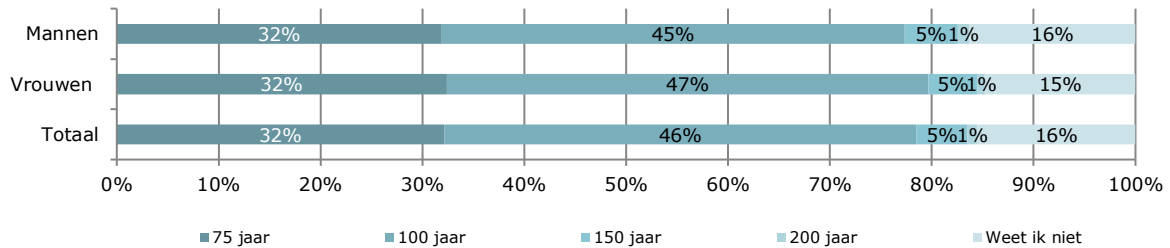
5. Vertegenwoordiging van vrouwen

5.1 Helft van de Nederlanders bekend met 100 jaar vrouwelijk kiesrecht

Ongeveer de helft van de Nederlanders weet het goede antwoord (100 jaar) te geven op de vraag: 'Weet u hoe lang alle vrouwen actief kiesrecht hebben?'. Er zijn nauwelijks verschillen tussen mannen en vrouwen. Een derde denkt dat vrouwen pas 75 jaar mogen stemmen.

Figuur 5.1

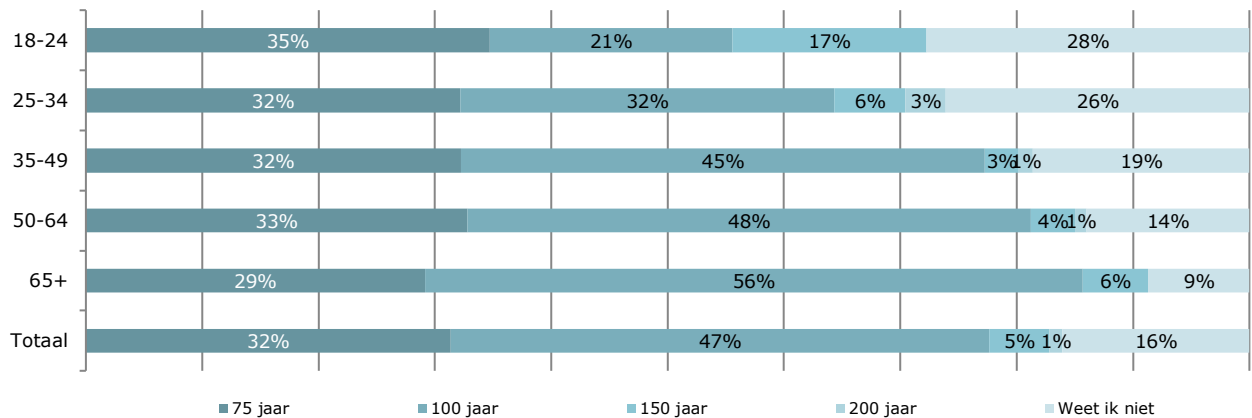
Weet u hoe lang alle vrouwen actief kiesrecht hebben? (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

Naar leeftijd zien we wel verschillen. Hoe ouder, hoe vaker het goede antwoord wordt aangevinkt. Van de jonge vrouwen weet 21 procent dat vrouwen nu honderd jaar actief kiesrecht hebben, van de 65-plus-vrouwen 56 procent.

Figuur 5.2

Weet u hoe lang alle vrouwen actief kiesrecht hebben? ((Bron: peiling 25-02-2019, basis: alleen vrouwen, n=973)

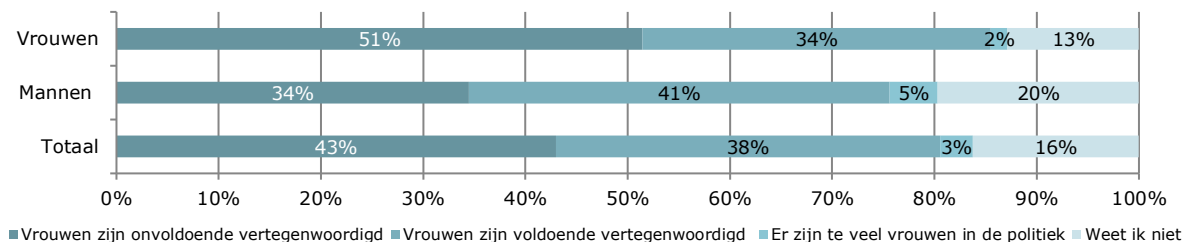

5.2 Helft vrouwen voelt zich onvoldoende vertegenwoordigd in politiek

Vrouwen vinden dat ze niet goed vertegenwoordigd zijn: de helft van alle vrouwen (51%) vindt dat vrouwen onvoldoende vertegenwoordigd zijn in de politiek (figuur 5.3).

Figuur 5.3

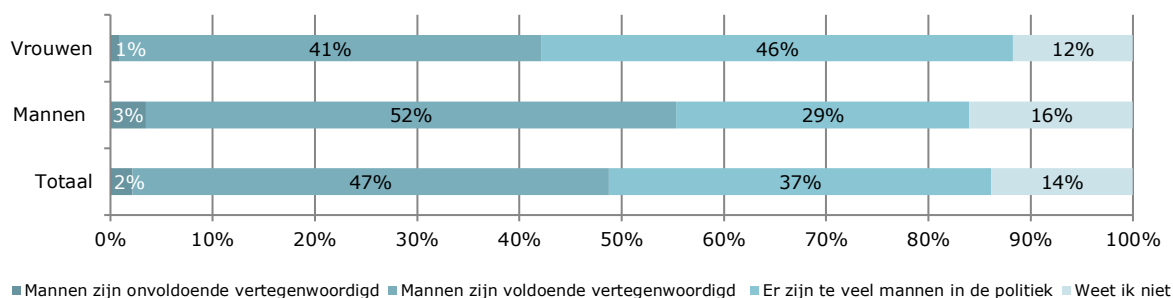
Wat is uw mening over de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek? (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

Omgekeerd vindt 46 procent van de vrouwen dat er te veel mannen in de politiek zijn (figuur 5.4). Ook bijna een derde van de mannen (29%) vindt dat er te veel mannen in de politiek zitten.

Figuur 5.4

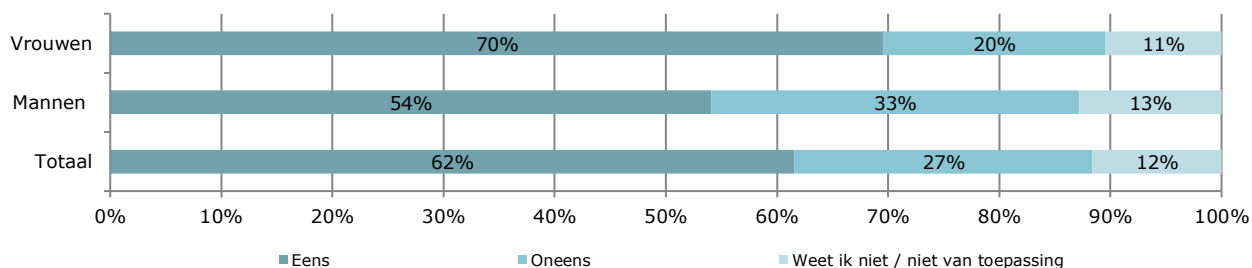
Wat is uw mening over de vertegenwoordiging van mannen in de politiek? (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

Er zijn op dit moment 48 vrouwelijke Tweede Kamerleden, maar volgens de meeste vrouwen (70%) zouden er beduidend meer vrouwelijke Tweede Kamerleden mogen zijn: zeven op de tien vinden dat er (ongeveer) even veel vrouwen als mannen in de Tweede Kamer zouden moeten. Onder mannen is dat 54 procent.

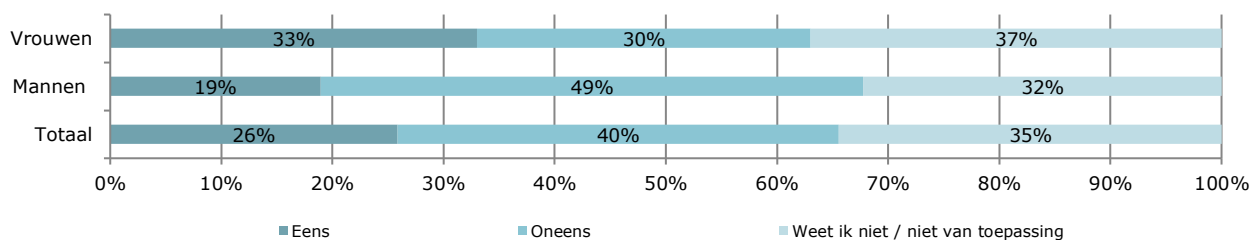
Figuur 5.5

In de Tweede Kamer zouden (ongeveer) even veel vrouwen als mannen moeten zitten. (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

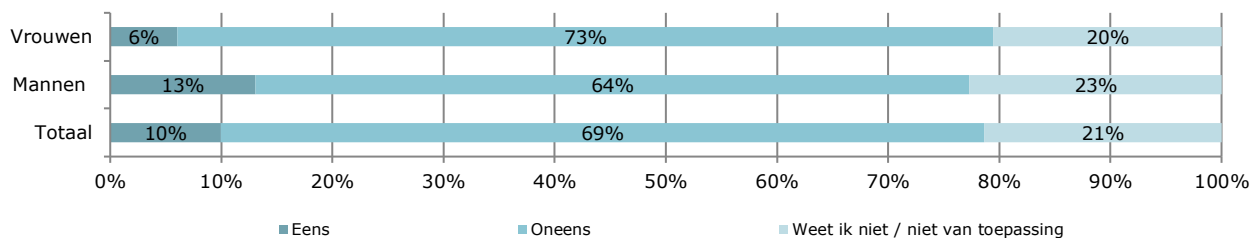
Figuur 5.6

Als vrouwen aan de macht zouden zijn in de Nederlandse politiek (vrouwelijke premier, meer dan de helft vrouwelijke ministers), dan zou Nederland een prettiger land zijn. (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

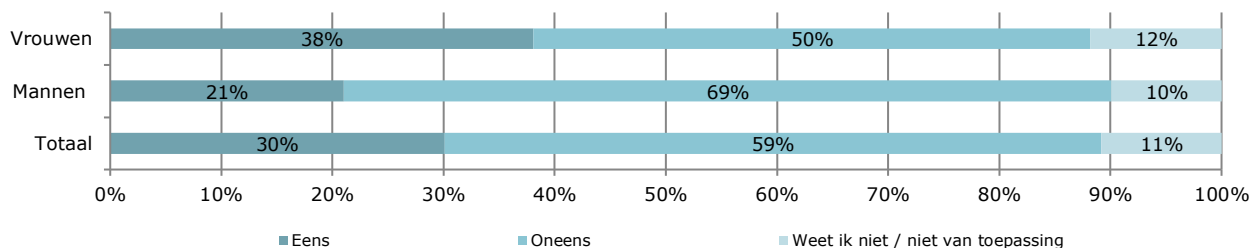
Figuur 5.7

Als vrouwen aan de macht zouden zijn in de Nederlandse politiek (vrouwelijke premier, meer dan de helft vrouwelijke ministers), dan zou Nederland slechter af zijn. (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

Figuur 5.8

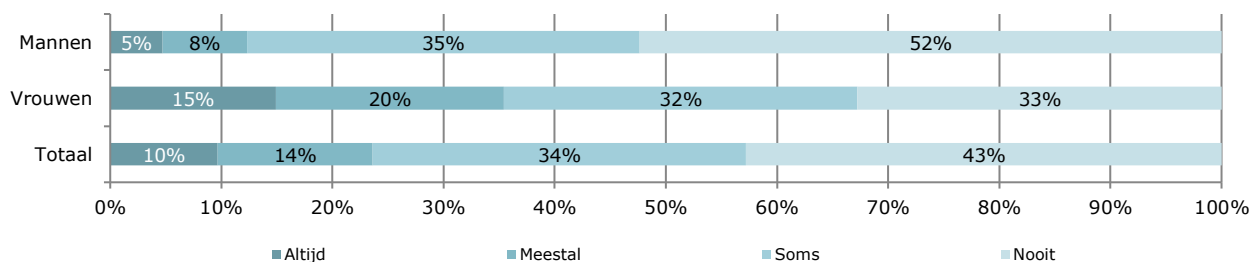
Alleen vrouwen kunnen de belangen van (andere) vrouwen goed behartigen. (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

Een op drie (35%) vrouwen zegt altijd of meestal bewust op een vrouwelijke kandidaat te stemmen. Van de mannen zegt 13 procent dit te doen (figuur 3.6). Meer dan de helft van de mannen zegt nooit bewust op een vrouwelijke kandidaat te stemmen.

Figuur 5.9

Stemde u bij eerdere verkiezingen (wel eens) bewust op een vrouwelijke kandidaat? (Bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

6

HOOFDSTUK

De vrouwelijke premier

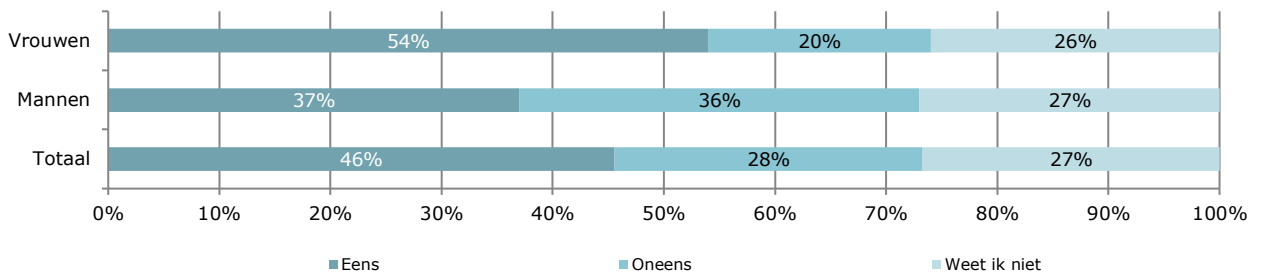
6. De vrouwelijke premier

6.1 Helft vrouwen vindt het tijd voor een vrouwelijke premier

Er is zeker animo voor een vrouwelijke premier. Van de vrouwen vindt zelfs een meerderheid (54%) dat het daar hoog tijd voor is. Van het merendeel van de Nederlandse mannen hoeft het niet per se.

Figuur 6.1

Het is hoog tijd dat Nederland een vrouw als premier krijgt. (bron: peiling 25-02-2019, n=1944)

6.2 Schippers, Halsema en Marijnissen meest genoemd als vrouwelijke premier

Wie zouden vrouwen en mannen willen zien als vrouwelijke premier? In samenwerking met de Volkskrant stelden we een lijst met mogelijke kandidaten op. Partijen met meer dan 10 zetels in de Tweede Kamer kregen twee kandidaten op de lijst, partijen met minder dan 10 zetels kregen 1 kandidaat. Kiezers kregen niet de bijbehorende partijnamen van de politici te zien, wel een foto van de persoon.

De vraag 'Wie van deze vrouwelijke politici vindt u het meest geschikt als premier?' levert geen eenduidige winnaar. Edith Schippers, Femke Halsema en Lilian Marijnissen doen het het best onder vrouwelijke kiezers, maar ook Sigrid Kaag en Jeanine Hennis-Plasschaert krijgen aardig wat stemmen van vrouwen. De verschillen tussen Schippers, Halsema en Marijnissen zijn niet significant. Slechts het verschil tussen Schippers en Hennis-Plasschaert (onder vrouwen) is significant.

Bij de mannen wordt Edith Schippers het meest geschikt als premier gevonden. In totaal wordt Schippers het meest geschikt als premier gevonden. Hier is het verschil met nummer 2 (Halsema) significant. Edith Schippers en Sigrid Kaag krijgen ook steun van andere kiezers dan die van hun eigen partij: Edith Schippers trekt kiezers van D66 (27%), VVD (25%), CDA (19%) en CU (14%). Sigrid Kaag wordt gekozen door kiezers van PvdA (15%), D66 (14%), GroenLinks (13%) en ChristenUnie (11%).

Ongeveer een derde van de kiezers weet niet wie ze van deze politici het meest geschikt vinden als premier. Een vrouwelijke premier is voor 6 procent van de kiezers überhaupt geen optie. Ook mannen zeggen zelden (7%) dat ze geen vrouwelijke premier willen. Huidige kiezers van PVV (15%), SGP (38%) en DENK (14%) willen vaker geen vrouwelijke premier (6% gemiddeld)

Tabel 6.1

Wie van deze vrouwelijke politici vindt u het meest geschikt als premier? 25-02-2019, n=1944

	Allen	Mannen	Vrouwen
	%	%	%
Edith Schippers	10	11	9
Femke Halsema	7	6*	9
Lilian Marijnissen	7	5*	8
Sigrid Kaag	6	6	6
Jeanine Hennis-Plasschaert	5	5	5
Carola Schouten	4	3	4
Khadija Arib	4	3*	5
Ank Bijleveld	3	2	3
Annabel Nanninga	2	2	2
Marianne Thieme	2	2	3
Pia Dijkstra	2	1*	3
Fleur Agema	1	2	1
Marja van Bijsterveldt	1	1	0
Corrie van Brenk	0	0	0
Gladys Albitrouw	0	0	0
Judith Sargentini	0	0	0
Sadet Karabulut	0	0	0
Vicky Maeijer	0	0	0
Iemand anders	3	4	2
Weet ik niet	35	37	33
Ik wil geen vrouwelijke premier	6	7	6
Totaal	100	100	100

* = significant verschil tussen mannen en vrouwen

Kandidaten van de VVD wordt het vaakst gekozen wanneer de steun voor kandidaten van een bepaalde partij bij elkaar op worden geteld. Premierskandidaten van de VVD en D66 krijgen relatief veel steun: opgeteld worden kandidaten van deze partijen vaker gekozen dan de partijen waar deze kandidaten bij horen. Kandidaten van GroenLinks en de SP zijn relatief populair bij vrouwen.

Tabel 6.2

Wie van deze vrouwelijke politici vindt u het meest geschikt als premier? 25-02-2019, n=1944

	Kandidaten	Allen	Mannen	Vrouwen	% steun voor partij (25-2)
		%	%	%	
VVD	Edith Schippers Jeanine Hennis-Plasschaert	15	16	15	14
GroenLinks	Femke Halsema Judith Sargentini	8	6	9	13
D66	Sigrid Kaag Pia Dijkstra	9	8	9	7
SP	Lilian Marijnissen Sadet Karabulut	7	6	8	9
PvdA	Khadija Arib	4	3	5	7
Christenunie	Carola Schouten	4	3	4	5
CDA	Ank Bijleveld Marja van Bijsterveldt	3	3	3	9
PvdD	Marianne Thieme	2	2	3	5
FvD	Annabel Nanninga	2	2	2	10
PVV	Fleur Agema Vicky Maeijer	2	2	1	11
DENK	Gladys Albitrouw	0	0	0	2
50 Plus	Corrie van Brenk	0	0	0	5

Tabel 6.3

Wie van deze vrouwelijke politici vindt u het meest geschikt als premier? 25-02-2019, n=1944

	Partijen	Allen	Mannen	Vrouwen
		%	%	%
Linkse premier	GroenLinks, SP, PvdA, PvdD	21	17	24
Rechtse premier	VVD, CDA, PVV, FvD	22	24	21
Linkse premier (inclusief D66)	GroenLinks, SP, PvdA, PvdD, D66	29	23	34